

TOPONIMICE SUD-SLAVE OCCIDENTALE ÎN OLTENIA

ACAD. EMIL PETROVICI

Numeroasele toponimice slave de pe teritoriul României — am în vedere numai pe acelea care au fost cu siguranță create de slavi — prezintă diverse trăsături fonetice, caracteristice, după regiuni, când pentru limbile slave de sud, când pentru cele de est. Trăsături fonetice incontestabil slave de vest n-au fost pînă acum descoperite în toponimia românească mai veche de origine slavă¹. În ceea ce privește toponimicele de origine sud-slavă, e de cele mai multe ori foarte greu de stabilit dacă ele au fost create de slavi care vorbeau graiuri prezentînd trăsături fonetice sud-slave orientale sau sud-slave occidentale. În mai multe articole mai vechi, precum și în comunicarea făcută la al V-lea Congres internațional al slaviștilor ținut la Sofia în septembrie 1963², am stabilit trei arii fonetice slave pe teritoriul României pe baza toponimicelor incontestabil slave: o arie slavă de est în estul și nordul României³, o arie sud-slavă orientală în jumătatea sudică a teritoriului românesc⁴ și o arie sud-slavă occidentală în vestul României⁵. Restul teritoriului României, care nu e cuprins în aceste trei arii, anume nord-vestul țării, din întîmplare nu prezintă toponimice avînd particularități fonetice care să ne permită să identificăm mai precis graiul slav în care au fost create. Nume de localități importante ca Bălgrad

¹ În apropierea satelor în care au fost colonizați, în ultimele două secole, slovaci și cehi, se întîlnesc fără îndoială nume topice de origine recentă, cu fonetism slav de vest, ca de exemplu cele menționate de Slavomír Utěšený în studiul intitulat *Pomístní jména v českých osadách na jihu rumunského Banátu*, în «Zpravodaj Místopisné komise ČSAV», 4, 1963, nr. 3, p. 196 urm.

² Comunicare apărută sub titlul *Географическое распределение славянских топонимов на территории Румынии*, în Rsl, IX, 1963, p. 5—12.

³ Vezi E. Petrovici, *Toponimice slave de est pe teritoriul Republicii Populare Române*, I. *Toponimice prezentînd h provenit din g*, în Rsl, IV, 1960, p. 41—63.

⁴ E. Petrovici, *Adjective posesive slave în -j- ca toponimice pe teritoriul R.P.R.*, în SCL, IV, 1953, p. 70 urm.; id., *Славяно-болгарская топонимика на территории Румынской Народной Республики*, în Rsl, I, 1958, p. 9—26; id., *Toponimice de origine slavo-bulgară pe teritoriul R.P.R.* (Versiunea românească, cu unele adăugiri, a studiului precedent), în «Cercetări de lingvistică», II, 1957, p. 23—46; id., *Toponymes roumains d'origine slave présentant le groupe «voyelle + nasale» pour sl. comm.* *q, în «Contributions onomastiques publiées à l'occasion du VIe Congrès international des sciences onomastiques à Munich du 24 au 28 août 1959», București, 1958, p. 33—43.

⁵ «Contributions onomastiques», op. cit., p. 35; E. Petrovici, *Daco-slava*, în «Daco-romania» (DR), X, 1943, p. 233—277.

(astăzi Alba Iulia, fosta capitală a Transilvaniei, în antichitate *Apulum*) și *Moigrad* (în antichitate *Porolissum*) indică un grai sud-slav.

Se pune întrebarea dacă aria toponimică sud-slavă occidentală se întinde — și în ce măsură — și asupra Olteniei. Cercetătorii mai vechi au considerat toponimia slavă a Olteniei — cel puțin în parte — ca fiind sîrbească. Gustav Weigand a susținut că această arie toponimică sud-slavă occidentală se întindea pînă în apropierea râului Olt, cum e cazul numelui județului *Romanați* care ar fi un derivat cu sufixul *-ac* (< *-bcb) din numele de persoană *Roman* (cf. toponimicele din Serbia *Aleksinac*, *Šabac* etc.)¹. Sufixul *-ați* a determinat și pe alții să considere numele județului oltean de origine sîrbă. Nicolae Iorga îl aseamănă cu aceleași toponimice din Serbia, dar îl crede derivat din *rumân*, bazîndu-se pe două nume de sate azi dispărute *Rumănați dă sus* și *Rumănați de jos*². Etimologia propusă de N. Iorga (*rumân* + suf. sîrb. *-ați*) e socotită plauzibilă de G. Ivănescu³ și acad. Iorgu Iordan⁴. De origine sîrbească îl consideră pe *Romanați* și Ivan Popović⁵. După G. Weigand, în toponimia Olteniei ar fi și alte urme sîrbești, ca, de exemplu, numele pasului *Vulcan* avînd la bază numele de persoană *Vlkanz*, cu tratamentul *ul* al lui *l*, pe cînd, în toponimicele de origine bulgară lui *l* silabic îi corespunde *il* (de ex. *Vilcea* < bulg. *vlčŭ* 'a lupului')⁶. Ivan Popović admite întru totul explicația lui Weigand în ce privește oronimul *Vulcan*⁷. Și Istvan Kniezsa susține caracterul sîrbesc al toponimiei slave din Oltenia, fără să dea exemple⁸.

Să examinăm diferitele toponimice al căror fonetism ar putea prezenta particularități sud-slave occidentale. În ceea ce privește numele județului *Romanați*, care e și numele unor sate și apare și ca nume topic, trebuie făcută observația că e un plural, a cărui formă articulată este *Romanații*. Dar o formă de plural sud-slavă — în cazul că sîntem în prezența sufixului *-ac* (< *-bcb) — ar fi trebuit să fie **Romanci* > rom. **Romanți*. Asemenea forme de plural ale unor toponimice slave derivate cu sufixul *-bcb*, în care ierul neintens al sufixului a căzut (-*(b)ci*), sînt foarte numeroase pe teritoriul României. De aceea nu e probabil ca în *Romanați* să avem de-a face cu sufixul *-ac* (< *-bcb). O a doua nedumerire, provocată de presupusul sufix sîrbesc *-ac* în toponimicul *Romanați*, este vocala *a* provenită din ier (*b*), cu totul neobișnuită în toponimicele slave de pe teritoriul României. Este lucru știut că trecerea *b* > *a* în graiurile sîrbocroate e recentă și nu a atins unele arii laterale, unde s-a păstrat pînă astăzi cu timbrul apropiat de acela al lui *ă* romînesc sau *z* bulgăresc, ca, de exemplu, în o parte a graiului sîrbocroat al carașovenilor, vorbit în sud-vestul Banatului⁹. Deschiderea lui *ă* la *a* nu a atins nici toponimicele slave de pe teritoriul României, unde *b* este reprezentat fie prin *e* (cf. sl. **Toplŭcb* >

¹ Gustav Weigand, *Die Namen der rumänischen Județe im Altreich*, în «Balkan-Archiv» IV, 1938, p. 170.

² N. Iorga, *Revelații toponimice pentru istoria neștiută a românilor*, I. Teleormanul (Academia Română, Memorii, tom. XXIII, Memoriul 14), București, 1941, p. 17 urm.

³ Într-o recenzie asupra observațiilor toponomastice ale lui N. Iorga apărută în «Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide”», IX, 1942, p. 212.

⁴ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Ed. Academiei, 1963, p. 301.

⁵ Ivan Popović, *Geschichte der serbokroatischen Sprache*, Wiesbaden, 1960, p. 290.

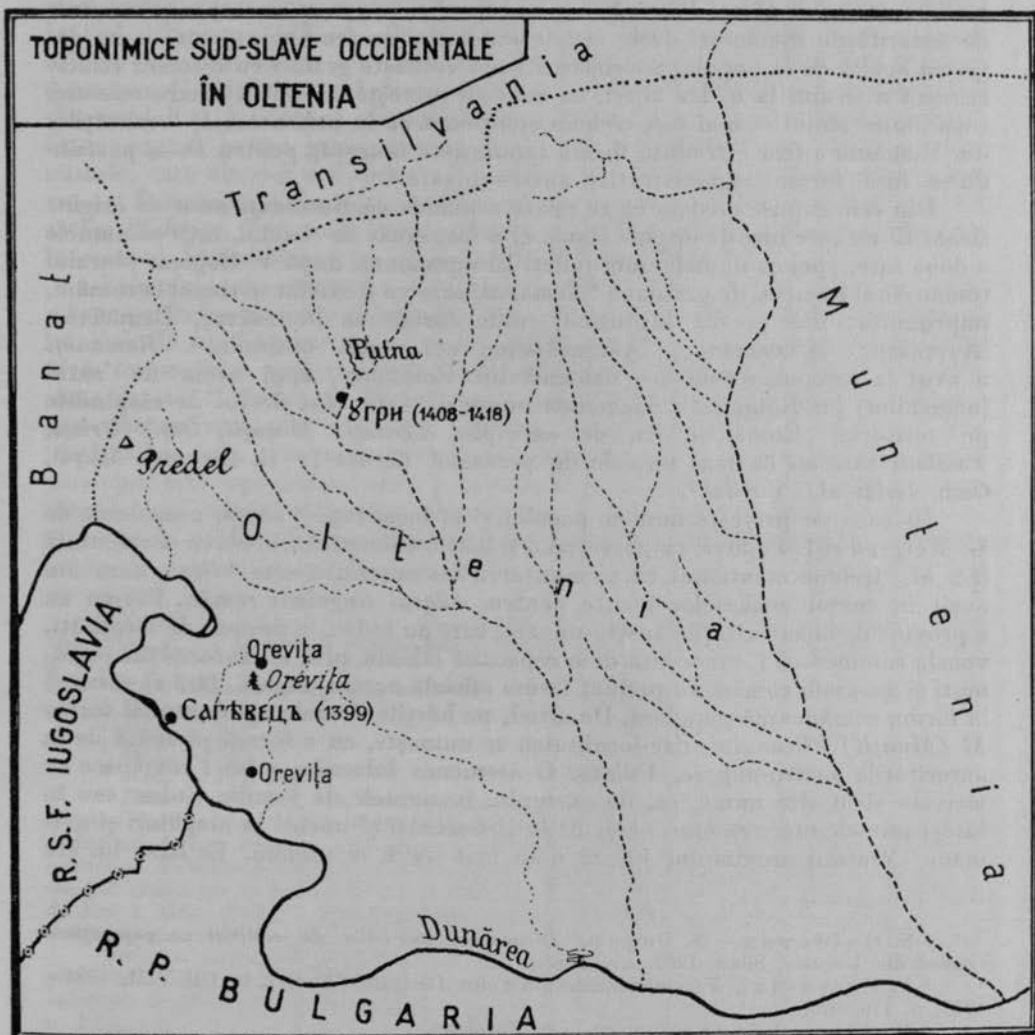
⁶ «Balkan-Archiv», IV, l.c.

⁷ I. Popović, *op. cit.*, p. 290.

⁸ Kniezsa I., *Megjegyzések a helynevek kérdéséhez* (Observații la problema toponimicelor), în «Századok», vol. 78—80, 1945—1946, p. 223.

⁹ E. Petrovici, *Graiul Carașovenilor*, București, 1935, p. 81, nota 3; Pavle Ivić, *Die serbokroatischen Dialekte, ihre Struktur und Entwicklung*, I. Band: *Allgemeines und die štokavische Dialektgruppe*, Haga, 1958, p. 273.

TOPONIMICE SUD-SLAVE OCCIDENTALE
ÎN OLTEANIA

rom. *Topleț* etc.)¹, fie prin *ă* (= *z*) (cf. *Grădăț*², *Topolovăț*³ etc.). Singurele nume de locuri cu *-aț* (< *-ac* < **-ac̥*) din România se găsesc în nemijlocita apropiere a graniței iugoslave și deci a teritoriului lingvistic sîrbocroat, anume *Dolaț*, *Glogovaț* și *Greovaț*⁴. Dar formele acestea nu există în graiul populației românești din preajma acestor localități, care le pronunță *Dolț*, *Glogovăț*. Localitatea *Greovaț* are astăzi numele oficial românizat sub forma *Greoni*, dar locuitorii o numesc de obicei *Pătrovăț*. Variantele oficiale cu *-aț* au fost împrumutate de autoritățile românești de la fostele autorități austro-ungare, care le-au dat forma auzită de la populația sîrbească, care vorbește graiuri cu trecerea relativ recentă a ierului la *a*. De altfel, în ceea ce privește al doilea dintre cele trei toponimice amintite mai sus, trebuie menționat că în indicatoarele localităților din România a fost introdusă forma românească *Glogovăț*, pentru *Dolaț* păstrîndu-se însă forma administrației austro-ungare⁵.

Din cele expuse credem că se poate conchide că *Romanați* nu e de origine sîrbă. El nu este nici de origine slavă, ci a fost creat de români, întîi ca numele a două sate, apoi ca numele unui județ. El reprezintă, după V. Bogrea, pluralul românesc al numelui de persoană **Romanat*, care va fi existat în trecut la români, împrumutat din greaca bizantină, unde forme ca *Ρομανῆτος*, *Βασιλῆτος*, *Ἀγγελῆτος*, *Ἀθανασῆτος*, *Ἀλεξανδρῆτος* etc. erau obișnuite⁶. *Romanați* a avut la început sensul de 'oamenii lui Romanat', apoi acela de 'satul (oamenilor) lui Romanat'. Asemenea nume de sate sînt destul de răspîndite pe teritoriul României, ca, de exemplu, *Cernați*, *Mușății*, *Oași*, *Urlați*, *Vasilați*, care au la bază numele de persoană *Cernat* (< sl. *Černatъ*), *Mușat*, *Oatu*, *Urlat(ul)*, *Vasilat*⁷.

În ceea ce privește numele pasului și al localității *Vulcan*, considerat de G. Weigand și I. Popović ca posedînd o trăsătură fonetică sud-slavă occidentală (*l* > *ul*), trebuie menționat că pronunțarea lui autentică este *Vilcan*, cum am auzit în cursul anchetelor făcute pentru *Atlasul lingvistic român*. Forma cu *u* provine de la autoritățile austro-ungare, care au redat, în numele de localități, vocala românească *i*, precedată de o consoană labială, prin *u*. Autoritățile românești și geografii români au preluat forma oficială austro-ungară, fără să recurgă la forma românească populară. De altfel, pe hărțile actuale apare numai forma *M (Munții) Vilcanului*, dar localitatea se numește, cu o formă preluată de la autoritățile austro-ungare, *Vulcan*. O asemenea înlocuire a lui *i* românesc cu *u* avem și în alte nume, ca, de exemplu, în numele de familie *Vulcu* sau în însuși numele etnic *rumun*, obișnuit la sîrbocroați și uneori la maghiari și germani. Creatorii oronimului *Vilcan* n-au fost slavi, ci români. La baza lui stă

¹ S. Moldovan — N. Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria, Sibiu*, 1909, s.v. *Topleț*.

² E. Petrovici, *Toponimice slave din Valea Almăjului (Banat)*, în DR VIII, 1934—1935, p. 176 urm.

³ Moldovan-Togan, *op. cit.*, s.v. *Topolovăț*.

⁴ Moldovan-Togan, *op. cit.*, s.v. *Glogovaț*, *Greovaț*.

⁵ Indicator alfabetic al localităților din Republica Populară Română, București, 1956, p. 243, 282, s.v. *Dolaț*, *Glogovăț*.

⁶ Vezi «Anuarul Institutului de istorie națională» din Cluj, I, p. 390.

⁷ Explicarea lui *Vasilați* din numele de persoană *Vasilat* a fost dată de V. Bogrea (ibid., l.c.). Privitor la numele de persoană și de localități amintite a se vedea N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei, 1963: *Cernat* — *Cernați*, p. 235; *Mușat* — *Mușății*, p. 329; *Oatu* — *Oași*, p. 337; *Romanat* — *Romanați*, *Rumănați*, p. 362; *Urlat(ul)* — *Urtați*, p. 401; *Vasilat* — *Vasilați*, *Văselați* p. 169, s.v. *Vasile* V. 2.

numele de persoană românească *Vilcan*, care la rîndul său e de origine slavă (cf. bulg. *Văľkan*, scr. *Vukan*).

Aşadar, *Romanaşi* şi *Vulcan* (recte *Vilcan*) nu fac parte din acele toponimice oltenesti care prezintă un fonetism sud-slav occidental. Un asemenea toponimic incontestabil sud-slav occidental este *Гарѣкъцъ*, care sub această formă apare într-un document nedatat al lui Mircea cel Bătrîn, probabil din anul 1399¹. În documente ulterioare, acest toponimic e scris *Гаракъцъ* (1408—1418)², *Гаракъц* (1424)³, *Гаракъц* (1439)⁴, *Гаракъц* (1464)⁵. Toponimicul acesta mai apare de trei ori sub forma *Гарыкъц* (1428) şi *Гарѣкъц*, *Гарѣкъцъ* (1444)⁶ în două documente despre care unii presupun că sînt falsuri din secolul al XVIII-lea. În cazul că documentele au fost într-adevăr falsificate, atunci putem presupune că în secolul al XVIII-lea era încă cunoscut numele, care ulterior a dispărut. Din documente reiese că satul cu acest nume era оу Блатницъ, с Блатници⁷, adică pe unul dintre cursurile de apă numite, astăzi *Blahniţa*, dintre care unul, afluent al Dunării, e la sud de Turnu Severin în raionul Vinjul-Mare, iar al doilea în raionul Gilort⁸.

Etimologia lui *Гарѣкъцъ* se impune de la sine. Ea e identică cu aceea a toponimicelor *Sadavac* (Сађавац) de pe teritoriul Iugoslaviei. Dicţionarul lui Vuk dă un *Sadavac* ca nume de munte din Muntenegru, reamintit s.v. *Sitnica*, despre care spune: «voda koja izvire ispod Sađavca» — ‘apă care izvorăşte de sub Sađavac. Şi *Rečnik mesta* atestă un *Sadavac*⁹. Numele e derivat din substantivul *sada* ‘funingine’, din care a fost format cu sufixul -av-, adjectivul *sadav*, fem. *sadava*, în toponimie avînd sensul de ‘negru (ca funinginea)’. În ce priveşte toponimicul nostru, la început se va fi zis **Sadavъ potokъ*, ‘pîrîu(l) negru’, apoi adjectivul a fost substantivat cu ajutorul sufixului -ьъ care are, între altele, şi funcţiunea de a substantiva adjective: **Sadavъьъ*¹⁰. Asemenea nume de cursuri de apă derivate de la apelativul, ‘funingine’ există şi în alte

¹ Vezi P. P. Panaitescu, *Documentele Ţării Româneşti, I. Documente interne*, Bucureşti, 1938, p. 75; *Documente privind istoria României*, B. Ţara Românească, veac. XIII—XV, p. 47.

² Panaitescu, *op. cit.*, p. 88.

³ *Ibid.*, p. 136.

⁴ *Ibid.*, p. 187.

⁵ *Ibid.*, p. 249.

⁶ *Ibid.*, p. 155, 204.

⁷ *Ibid.*, p. 155, 204, 204. Indicaţia aceasta se află în cele două documente suspecte. Cum falsul — dacă e fals — a fost făcut în favoarea proprietarului satelor înşirate în documente, anume mănăstirea Tismana, e de presupus că falsificatorul ştia bine unde se aflau proprietăţile respective, de aceea trebuie să localizăm satul Saghivăţ pe una dintre Blahniţe, bănuiesc pe cea mai mare, cea de la sud de Turnu Severin, şi nu în altă parte, „probabil lângă Măceşul de Jos, r. Gura Jiului”, cum presupune *Indicele numelor de locuri din DIR, B. Ţara Românească, veacurile XIII—XVI*, Editura Academiei, 1956, p. 122, s.v. **Saghevdăţ*.

Trecerea grupurilor *tn*, *dn*, *gn*, *vn*, la *hn*, apoi la *n*, pare a fi fost frecventă în graiurile româneşti. Cf. sl. *vrat(b)nica* > **vrahniţă* > *vraniţă*, sl. **smrad(b)nica* > *mrahniţă* > *mranîţă*, *Dragnea* > *Drahnea*, sl. *piv(b)nica* > *pivniţă*, *pihniţă*. (Vezi CL, VIII, 1963, nr. 2, p. 297).

Explicarea hidronimului Blahniţa din numele etnic *vlah* nu poate fi susţinută cu ajutorul foneticii. *vl*-slav nu devine *bl*-, iar *h* urmat de sufixul -(b)-n se palatalizează în *ş*. De altfel, de la nume etnice nu se formează derivate cu sufixul -ьъ-, ci cu sufixul -ьъsk-: *vlach* + -ьъskъ > *vlaš(b)skyjъ* > bulg. sîrb. *vlaški*, fem. *vlaška* (cf. numele judeţului *Vlaşca*).

⁸ *Marele dicţionar geografic al României*, vol. I, p. 468, s.v. *Blahniţa*.

⁹ *Rečnik mesta*, Beograd, 1925, partea I, p. 246, partea II, p. 370.

¹⁰ Privitor la funcţiunea sufixului -ьъ de a substantiva adjective a se vedea Franz Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*, Heidelberg, 1927, p. 209 [93].

limbi. Astfel, numele unui afluent al pârului Vîrghiul (acesta fiind un afluent de dreapta al Oltului în raionul Sfîntu-Gheorghe), *Cormoșul*, numit de minoritatea națională maghiară *Kormos* (pronunțat *kormoș*), are la bază adjectivul maghiar derivat cu sufixul *-s* (= *š*) din apelativul *kor(o)m* 'funingine'¹.

Pornind de la adjectivul **sadjavъ*, au fost formate în diferite țări slave, sau locuite odinioară de slavi, numeroase toponimie, îndeosebi hidronime, care au fost tratate într-un studiu mai vechi de I. Meinhart². Forma oltenească, în care grupului slav comun **dj* îi corespunde un *r* — cu siguranță avînd valoarea unui *ǵ* (= *d'*) — prezintă așadar o particularitate fonetică sud-slavă occidentală. Apelativul sud-slav occidental care îi stă la bază a avut mai demult forma **saǵa* (= **sada*) 'funingine' (< sl. com. **sadjā*); ea a evoluat mai tîrziu spre formele de astăzi *sada*, *sade*, *saže* etc., înlocuite, relativ recent, în unele regiuni, de *čada*. O hartă a răspîndirii acestor forme a întocmit Ivan Popović³. Forma sud-slavă orientală (bulgară) corespundente este *sažda*, *saždi* (cf. rus. ucr. bielorus. *сажа*, pol. *sadza*, ceh *sáze*, slovac *sadza*, sloven *saja*)⁴. Este deci evident că toponimicul *Гаркеуцъ* este sud-slav occidental.

În legătură cu notarea prin *r* a lui *ǵ* (= *d'*) sud-slav occidental, trebuie menționat că ea devine foarte frecventă în documentele muntenești mai noi, în care se constată o puternică influență sîrbească⁵.

În forma *Гаркеуцъ* din anul 1399, vocala *e* în locul lui *ъ* poate provoca o oarecare nedumerire. Este lucru știut că tratamentul *e* al lui *ъ* intens este sud-slav oriental. Cum a apărut acest *e* provenit din *ъ* într-un toponimic care prezintă *ǵ* (= *d'*) provenit din **dj*? E de presupus că diacul care a scris actul din 1399 și care stăpînea o medio-bulgară corectă, fiind obișnuit cu forma medio-bulgară *-ѣцъ* (*-ѣкъ*) a sufixului *-ѣкъ*, l-a adăugat în mod automat și toponimicului, ceea ce n-au făcut, de altfel, toți diicii care au scris documentele din anii următori, unde găsim *-ѣцъ*, *-ѣкъ*, *-ѣцъ* pentru *-ѣкъ*.

Așadar în Oltenia a existat în secolul al XIV-lea și al XV-lea un toponimic — dispărut mai tîrziu — care prezenta tratamentul sud-slav occidental al grupului slav comun **dj*. Aspectul fonetic al toponimicului va fi fost *Sagavac* sau *Sad'avac*.

Tot un tratament sud-slav occidental, anume *u* pentru sl. com. **ǵ*, prezintă numele de sat *Ћрн*, atestat la începutul secolului al XV-lea (1408—1418)⁶, și hidronimul de pe teritoriul orașului Tîrgu-Jiu *Putna*⁷, afluent al Jiului.

În ceea ce privește toponimicul *Ugri*, cu sensul de 'unguri', din secolul al XV-lea, trebuie menționat că el apare într-un document scris în medio-bulgară, în care diacul întrebuintează obișnuit iusul mare. În medio-bulgara vechilor documente muntenești, numele maghiarilor era *văgri*, al cărui genitiv

¹ Kniezsa István, *Erdély víznevei* (Hidronimele Transilvaniei), Cluj, 1942, p. 30.

² Johann Melich, *Zur Etymologie von čech. Sázava*, în « Archiv für slavische Philologie », XLII, 1928, p. 157—159.

³ Popović, op. cit., p. 443, harta 15.

⁴ Privitor la reprezentanții actuali ai lui sl. com. **sadjā* a se vedea Václav Machek, *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha, 1957, s.v. *saze*, și Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, I—III, Heidelberg, 1950—1958, s.v. *сажа*.

⁵ De ex. *мироу, приу* etc., în locul formelor medio-bulgare *междоу, прѣжда*. Vezi I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, București, 1905, p. CLXXXVIII, CXC, CCI, 225, 234, 240.

⁶ Panaitescu, op. cit., p. 88.

⁷ Marele dicționar geografic al României, V, p. 618, s.v. Tîrgu-Jiu.

plural apare într-un document din 22 iunie 1418: *wt kжрѣ*¹. Dacă diacul, împotriva deprinderilor grafice medio-bulgare, a scris totuși *Жрн*, înseamnă că aceasta a fost forma auzită de la populație, pe care diacul n-a adaptat-o grafiei oficiale medio-bulgare.

Hidronimul *Putna*, care apare de mai multe ori în Moldova, Bucovina și estul Transilvaniei — în această parte a țării fiind de origine ucraineană — și o dată în Banat², e un derivat cu sufixul *-(b)n-* de la apelativul sud-slav apusean *put* 'drum'. (Forma sud-slavă răsăriteană e *păt, pat*). La început se va fi zis *Putna dolina*, iar mai târziu simplu *Putna*. Înțelesul a fost acela de 'vale cu cale' (în opoziție cu văile înguste, nestrăbătute de nici un drum). E interesant că în Munții Apuseni există un hidronim *Valea cu cale*, iar riul *Bisca*, afluent al Buzăului, e format din reunirea a două cursuri de apă numite *Bisca cu cale* și *Bisca fără cale*³.

În sfârșit, o a treia particularitate fonetică a unor toponimice din Oltenia poate fi caracterizată ca sud-slavă apuseană, anume tratamentul *e* al lui **ě* (iat), pe care îl întâlnim în oronimul *Predel* (numele unui munte și al unui fost pichet de graniță, azi pe teritoriul raionului Turnu-Severin) de la granița nord-vestică, dinspre Banat, a Olteniei, a cărei etimologie este **prědělъ*, cu sensul de 'creastă de munți (de dealuri), care separă două bazinuri fluviale', dar și de 'trecătoare, pas peste o creastă de munți'. Mai spre răsărit, în unele regiuni ale României, reappare acest oronim, dar sub forma *Predeal*, cu tratamentul 'a, bulgar răsăritean, al lui **ě*⁴. Forma *Predel*, pronunțată de populația românească locală (*predel*), a fost împrumutată de la o populație slavă în al cărei grai **ě* a fost tratat ca *e*⁵.

Și numele a două sate *Orevița* arată același tratament al lui **ě*. Forma bulgară răsăriteană a acestui toponimic ar fi **Or'ahovica* (< **Orěchovica*). Numele românesc are însă la bază o formă **Orehovica*, care, după dispariția lui *h*, obișnuită în graiurile oltenești, a devenit **Orevica*, iar după sincoparea lui *o* (sau după contractarea grupului *eo*) *Orevica* (= *Orevița*). În regiuni mai răsăritene ale României, există toponimice asemănătoare cu 'a pentru **ě*, ca de exemplu *Oreava*⁶.

E cazul de menționat aici că în graiurile sîrbocroate — dar nu în toate — forma corespunzătoare slavului comun **orěchъ* este *orah*, cu un *a* în locul lui **ě*, greu de explicat. Totuși forma arhaică *oreh* e destul de răspîndită pe teritoriul sîrbocroat, unde se găsesc și toponimice *Orehovica*⁷.

Așadar, populația de la care provin toponimicele oltenești *Гаркецъ*, *Ugri*, *Putna*, *Predel*, *Orevița* vorbea un grai slav prezentînd tratamentul sud-slav apusean *ǵ* (= *d'*), *u*, *e* al sl. com. **dj*, **q*, **ě* (Despre *Predel* și *Orevița* s-ar putea susține și o origine bulgară apuseană). E posibil ca această populație să fi creat și alte toponimice din partea de nord-vest a Olteniei, care nu prezintă

¹ Panaitescu, *op. cit.*, p. 115.

² Moldovan-Togan, *op. cit.*, s.v. Satul *Putna* a fost numit după cursul de apă care îl străbate.

³ Marele dicționar geografic al României, I, p. 462, s.v. *Bisca-Chiojdului*.

⁴ E probabil că în limba română a existat apelativul **predeal*, astfel încît creatorii toponimicelor *Predeal* au fost probabil români. Vezi Rsl, I, p. 20; CL, II, p. 36 urm.

⁵ Marele dicționar geografic al României, V, p. 92, dă forma — oficială — *Predeal* a acestui oronim. E clar că sintem în prezența unei normalizări, a unei «literarizări» din partea autorităților a formei regionale.

⁶ Vezi Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 84, 351, 456, 479.

⁷ Vezi Dicționarul Academiei iugoslave din Zagreb (*Rječnik jugoslavenske Akademije*), s.v.

trăsături fonetice pe care le-am putea socoti sud-slave apusene sau sud-slave răsăritene, ca *Vîrciorova* < **Vrčarevo*¹, *Jidoștița* = ЖИДОШТИЦА (atestat la 1369—1376)², Пестичево (a. 1392)³, *Poroinița* (a. 1392), *Topolnița* (a. 1369—1376), *Vodița* (a. 1369—1376), *Bresnița* (a. 1387)⁴ etc. etc.

Unele dintre toponimicele de origine incontestabil slavă din această parte a Olteniei prezintă însă trăsături sigure sud-slave orientale. Ele sînt destul de numeroase: *Coșuștea* (anul 1493), *Coșuștița* (a. 1483), МѢРЕЖДЕ (a. 1571), *Smîrdeșteu* (a. 1543), *Zlaști*, *Dîmbova* = ДЪМБОВА (a. 1430), *Bala* = БАЛА (a. 1415), *Brastavăț* (a. 1550), *Cleanov* (a. 1535), (< **Klěnovъ*), *Malovăț* (< **Mělovъ*), *Tismana* (a. 1392—1408) etc.⁵

Cum se explică existența în aceeași regiune — e vorba de colțul nord-vestic al Olteniei — a unor toponimice de tip sud-slav oriental amestecate cu toponimice de tip sud-slav occidental?⁶ Cred că trebuie să presupunem existența în trecut, în această parte a Olteniei, pe lângă populația românească, a unei populații slave amestecate, care vorbea atît graiuri sud-slave orientale, cît și graiuri sud-slave occidentale. Amestecul acesta s-a produs în urma unor multiple migrații a unor populații slave vorbind diferite dialecte. E probabil că, într-o epocă îndepărtată, populația slavă vorbea un grai de un tip unic. Era oare acest tip sud-slav occidental sau sud-slav oriental? În stadiul actual al cercetărilor nu cred că se poate răspunde la această întrebare. Argumentele lui Ivan Popović care ar dovedi că populația slavă mai veche din vestul Olteniei a vorbit un grai sud-slav apusean nu sînt convingătoare. Am văzut că toponimice ca *Romanafi* și *Vulcan* nu numai că nu sînt sud-slave occidentale, dar nici n-au fost create de slavi, ci de români. Ivan Popović consideră tratamentul 'a, a al lui **ě* în toponimia slavă a Olteniei drept o dovadă a venirii relativ mai recente a unei populații bulgare din părțile orientale ale Peninsulei Balcanice, unde graiurile bulgare sînt caracterizate prin acest tratament⁷. Trebuie remarcat că **ě* este reprezentat prin 'a, a în toponimice oltenești (și muntenestești) și în poziție neaccentuată, de ex. în *Brastavăț*, *Cleanov*, *Dadilov* (în Muntenia), *Dranovăț* (în Muntenia, raionul Slatina), *Snagov* (în Muntenia), ceea ce constituie o trăsătură arhaică a fonetismului toponimicelor de origine sud-slavă orientală. Asemenea toponimice din Oltenia trebuie să fie prin urmare foarte vechi. De altfel, argumentul lui Ivan Popović poate servi și împotriva vechimii populației sud-slave occidentale în Oltenia. S-ar putea susține că trăsăturile fonetice sud-slave occidentale ale unor toponimice din Oltenia constituie o dovadă că o populație slavă vorbind un grai sud-slav occidental a venit relativ recent în Oltenia din părțile centrale și occidentale ale Peninsulei Balcanice, unde graiurile slave sînt caracterizate prin tratamentele fonetice sud-slave occidentale amintite mai sus.

¹ Vezi E. Petrovici, *Roum. Vîrciorova* <sl. mérid. **Vrčarevo*, în «Балканско езикознание», III, p. 95—99; id., *Etimologia toponimicului Vîrciorova*, «Studia Universitatis Babeș-Bolyai», seria IV, fasc. 2, 1961, Philologia, p. 7—12.

² Panaitescu, *op. cit.*, p. 36.

³ *Ibid.*, p. 61.

⁴ *Ibid.*, p. 36, 43, 55, 61. Cf. mai spre răsărit, *Brastavăț* (< **Brěstovъ*) cu a în locul lui **ě*. Rsl, I, p. 21; CL, II, p. 38.

⁵ Privitor la aceste toponimice de tip sud-slav răsăritean din Oltenia, a se vedea Rsl, I, p. 9—26; CL, II, p. 23—46; «Contributions onomastiques», p. 33—43; Rsl, IX, p. 10. Vezi și hărțile care însoțesc studiile apărute în publicațiile citate.

⁶ Pe harta alăturată sînt indicate toponimicele oltene cu trăsături fonetice sud-slave occidentale. Localizarea satelor Гаркуча și Ърш nu e sigură.

⁷ Popović, *op. cit.*, p. 291.

E adevărat că toponimicul *Гарѣкъцѣ* apare în documente înaintea toponimicelor cu trăsături fonetice sud-slave orientale. Intervalul de timp care separă aceste atestări nu este însă mare. *Гарѣкъцѣ* e de la 1399, iar *Бѣла* (> *Bala*) de la 1415¹, *Дѣмѣока* de la 1430², *Кошшрице* de la 1483³. În schimb, forme de tipul lui *Coșuștea*, *Medvejde*, *Zlaști* (adjective posesive formate cu ajutorul sufixului *-j-*) aparțin, în toate țările slave sau unde s-a vorbit odinioară slava, celui mai vechi strat toponomastic slav.

ЗАПАДНО-ЮЖНОСЛАВЯНСКИЕ ТОПОНИМЫ НА ТЕРРИТОРИИ ОЛТЕНИИ

(Резюме)

Топонимия славянского происхождения на территории Олтении имеет южнославянские фонетические черты восточного типа, за исключением западной части, где фонетический аспект некоторых топонимов следует считать южнославянским западного типа, как, например: *Гарѣкъцѣ*, *Putna*, *Orevița*, *Predel*. Поскольку названия местностей, имеющие в своей основе притяжательные прилагательные, образованные с помощью суффикса *-j-*, принадлежат наиболее древнему слою славянской топонимики, как, например: *Coșuștea*, *Zlaști* в Олтении, можно предположить, что южнославянские топонимы западного типа являются более позднего происхождения, чем южнославянские восточного типа.

TOPONYMES SUD-SLAVES OCCIDENTAUX EN OLTÉNIE

(Résumé)

La toponymie d'origine slave en Olténie présente des caractères phonétiques sud-slaves du type oriental, à l'exception de l'Ouest, où l'aspect phonétique de certains toponymes peut être considéré comme étant du type occidental. C'est le cas de *Гарѣкъцѣ*, *Putna*, *Orevița*, *Predel*.

Les noms de lieux ayant à la base des adjectifs possessifs dérivés renfermant le suffixe *-j-* appartiennent à la plus ancienne couche toponymique slave, comme par exemple (en Olténie) *Coșuștea*, *Zlaști*. Aussi peut-on supposer que les toponymes sud-slaves du type occidental sont plus récents que ceux du type oriental.

¹ Panaitescu, *op. cit.*, p. 110.

² *Ibid.*, p. 161.

³ *Ibid.*, p. 330: от ссти Кошшрице 'de la gura Coșuștiței'. Documentul de la 13 iulie 1483, în care e atestată această formă, e o copie.